

Результати вивчення міфологеми *Сонце*, що отримані за допомогою компонентного, етимологічного та історико-культурологічного аналізу, дають змогу зробити висновок, що цей концепт належить до значущих в українській культурі та у житті українців.

Запропонована методика комплексного аналізу культурних концептів може бути використана для вивчення інших подібних концептів, що є перспективним у сучасний період, коли простежуємо помітне посилення уваги до національної самобутності української культури.

Література:

1. Войтович В. М. Українська міфологія / Валерій Миколайович Войтович. – К. : Либідь, 2002. – 664 с.
2. Войтович В. М. Генеалогія богів давньої України / Валерій Миколайович Войтович. – Рівне : Видавець Валерій Войтович, 2007. – 556 с.
3. Грушевський М. С. Історія української літератури: В 6 т. 9 кн. / Михайло Сергійович Грушевський. – К. : Либідь, 1993-1995. – Т. 1. / [упоряд. В. В. Яременко; авт. передм. П. П. Кононенко; приміт. Л. Ф. Дунаєвської]. – 1993. – 392 с. – («Літературні пам'ятки України»).
4. Килимник С. Український рік у народних звичаях в історичному освітленні: [у 3 кн., 6 т.] / Степан Килимник. – Віннипег, Торонто, 1964. – Кн. 1. – Т. 1. : (Зимовий цикл). – 1964. – 154 с.
5. Лозко Г. С. Українське народознавство / Галина Сергіївна Лозко. – К. : АртЕК, 2004. – 472 с.
6. Попова З. Д. Когнітивна лінгвістика / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – М., 2007. – 314 с.
7. Преображенский А. Г. Этимологический словарь русского языка: В 2 т. / А. Г. Преображенский. – М. : Государственное издательство иностранных и национальных словарей, 1959. – Т. 2.: П-Я. – 1959. – 564 с.
8. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / Анатолій Миколайович Приходько. – Запоріжжя : Прем'єр, 2008. – 332 с.
9. Скуратівський В. Т. Дідух: Свята українського народу / Василь Тимофійович Скуратівський. – К. : Освіта, 1995. – 272 с.
10. Словник синонімів української мови: В 2 т. / А. А. Бурячок, Г. М. Гнатюк, С. І. Головашук та ін. – К. : Наукова думка, 1999–2000. – Т. 2.: О-Я. – 2000. – 960 с.
11. Словник української мови: В 11 т. / АН УРСР. Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні; [гол. ред. І. К. Білодід]. – К. : Наукова думка, 1970–1980. – Т. 7.: Поїхати-Приробляти. – 1976. – 724 с.
12. Смирнова Ю. П. Средства активации суперконцепта «двигаться» в английских текстах и их переводах: дисс. ... канд. филол. наук: 10.02.20 / Юлия Павловна Смирнова. – Уфа, 2001. – 133 с.
13. Степанов Ю. С. Константы : Словарь русской культуры. Опыт исследования / Ю. С. Степанов. – М., 1997. – 824 с.

УДК 811.111'371'367

О. А. Рудоман,

Хмельницький національний університет, м. Хмельницький

АПОЗИТИВНА КОНСТРУКЦІЯ ЯК ЗАСІБ ВИРАЖЕННЯ САМОІДЕНТИФІКУВАЛЬНОГО СУДЖЕННЯ

У статті розглянуто апозитивну конструкцію як вторинний засіб вираження самоідентифікувального судження. Виявлено істотно значимі характеристики цієї конструкції й визначено фактори, що впливають на її семантику.

Ключові слова: апозитивна конструкція, самоідентифікувальне судження, корелят.

APPOSITIONAL CONSTRUCTIONS AS A MEANS OF SELF-IDENTIFICATION PROPOSITION EXPRESSION

A sentence (an utterance) is considered to be a main self-identifying utterance in a language. But it is an initial means of self-identifying while appositional construction (AC) is the second. AC is a sole structural meaningful, functional complex, the main components of which are an apposition and a correlate. The main characteristics of AC is substantive nature of its components, both components are nouns or nominal functional equivalents. Correlates in the researched material are expressed by personal pronouns (I, we) and are unextended in their structure. The two more main characteristics of AC is its multifunctional and isofunctional peculiarities. Structurally AC may be extended and unextended which influences the meaning of construction. Unextended apposition expresses the meaning synthetically with one word while extended – analytically with several words. The function of an AC depends on the position of an appositional component: in preposition it is the function of explanation whereas in postposition it is the function of qualifying.

Key words: appositional construction, self-identifying utterance, correlate.

АПОЗИТИВНАЯ КОНСТРУКЦИЯ КАК СРЕДСТВО ВЫРАЖЕНИЯ САМОИДЕНТИФИЦИРУЮЩЕГО СУЖДЕНИЯ

В статье рассматривается апозитивная конструкция как вторичное средство выражения самоидентифицирующего суждения. Предпринимается попытка выявить существенно значимые характеристики данной конструкции и определить факторы, влияющие на ее семантику.

Ключевые слова: апозитивная конструкция, самоидентифицирующее суждение, коррелят.

У сучасних когнітивно орієнтованих лінгвістичних дослідженнях, зосереджених на процесах категоризації й концептуалізації знань про світ і механізми вербалізації цих знань, одне із провідних місць займає універсальний когнітивний процес самоідентифікації, у результаті якого людина набуває певних знань про свою особистість. Основним засобом вираження самоідентифікувального судження в мові прийняті вважати речення (висловлення) [2, с. 45]. Однак поряд із таким, первинним засобом вираження самоідентифікації, можна виокремити вторинний засіб – апозитивну конструкцію (АК), яка виступає предметом нашого дослідження.

Мета дослідження – виявити характеристики АК як засобу вираження самоідентифікувального судження, що фіксує результат самоідентифікації особистості. Визначена мета передбачає розв'язання таких завдань: 1) вивчити науково-теоретичну літературу з досліджуваної проблеми; 2) шляхом суцільної вибірки закартковати фактичний матеріал; 3) проаналізувати структуру особливості АК та їхнє функціональне спрямування. Всього нами закартовано й проаналізовано 200 мікротекстів, взятих методом суцільної вибірки зі стенограм засідань Американського Конгресу. Особливість цього матеріалу, що викликав наш інтерес, – це висока частотність АК, що виступають у зазначеній якості. Крім того, тут широко представлені АК, які містять різні розряди займенників і сполучник *as* (як). Властивості таких АК недостатньо досліджені. Ось тому їхній аналіз стає доцільним і практично значимим, а наше дослідження **актуальним**.

АК – це єдиний структурний і змістовний, розчленований функціональний комплекс, обов'язковими компонентами якого є апозитив (додаток) і слово, яке він позначає. Такий статус АК одержує на підставі аналізу морфосинтаксичних релевантних ознак апозитива і його взаємозв'язку зі словом, яке він позначає. Одна з найбільш істотних характеристик АК – це субстантивна природа двох її компонентів, тобто обидва члени АК можуть бути представлені субстантивними мовними одиницями – іменниками або його функціональними еквівалентами [3, с. 12]; [5, с. 53]; [7, с. 4]; [9, с. 301]; [10, с. 187].

Морфологічно апозитиви в аналізованому матеріалі представлені іменниками й іменними словосполученнями: субстантивними (the Democratic leader of the Senate) і займенниками (someone who represents a district which depends greatly upon three major international ports for economic activity). Аналіз показав, за своєю структурою апозитиви можуть бути як непоширеними, що складаються з одного конструктивного елемента (Republicans), так і поширеними, що складаються з двох або більше компонентів (Members of the House). Слова, що позначають апозитив у досліджуваному матеріалі виражено особовими займенниками першої особи однини (I) і множини (we), і є непоширеними за структурою.

Ще дві важливі ознаки апозитива – це його поліфункціональність й ізофункціональність [3, с. 54]; [12, с. 10]. На думку А. Т. Забаштанової, «... апозитивний член ізофункціональний зі своїм корелятом (опорним словом) у тому розумінні, що він повторює синтаксичну функцію корелята» [5, с. 54]. Поліфункціональність апозитива проявляється в тому, що, повторюючи синтаксичну функцію головного члена АК, він може відігравати роль будь-якого члена речення, окрім присудка [5, с. 54].

Ізофункціональність і функціональну взаємозамінність, характерні апозитиву, можна продемонструвати на аналізованому матеріалі за допомогою методу трансформації, зокрема прийомів заміни (за умови опущення сполучника as) і перестановки: *Mr. Jindal: We as Members of the House have several responsibilities* (February 17, 2005, H779). => *We have several responsibilities. ~ Members of the House have several responsibilities. We as Members of the House have several responsibilities. ~ As Members of the House, we have several responsibilities.* У розглянутому прикладі апозитив є аналогом підмета. У рідких випадках трапляються апозитиви у функції прямого додатка: *Mr. Farr: Now, I represent California, the most populous State in the Union, which has the most horses* (September 7, 2006, H6327). У розглянутому прикладі апозитив є аналогом підмета. У рідких випадках трапляються апозитиви у функції прямого додатка: *Mr. Farr: Now, I represent California, the most populous State in the Union, which has the most horses* (September 7, 2006, H6327).

АК зі сполучником *as* можна трансформувати в підрядне означальне речення при опущенні сполучника *as*, а при наявності сполучника – у підрядне обставинне речення, як-от: *We as Members of the House have several responsibilities. ~ We who are Members of the House have several responsibilities. ~ As we are Members of the House, we have several responsibilities.*

Апозитивна конструкція як засіб вираження самоідентифікувального судження, в якій слово-корелят апозитивного звороту зі сполучником *as* виражено, як правило, особовим займенником. Місце, яке займає сполучниковий зворот у структурі речення – препозиція до присудка [6, с. 88]. У досліджуваному матеріалі в ролі предикатів виступають дієслова *can, could, should, have to, believe, appreciate, think, feel, consider, support, want, realize*, корелятами є особові займенники, в 96% випадків апозитив зі сполучником *as* препозитивний щодо предиката.

Із семантико-синтаксичної й логіко-семантичної точок зору апозитив із корелятом вербалізує вторинну пропозицію P(x) із семантикою «Аргументу x приписується якість P». У досліджуваному матеріалі ця пропозиція реалізується трьома структурними моделями, у яких зафіксована категоріально-розрядна семантика компонентів АК. 1) Prpers +(as)+Ncom – «особовий займенник + (сполучник as) + іменник (власна назва) (+ факультативні поширювальні слова, що формують іменну групу)». Напр.: *Ms. Schwartz: One of our major problems with a worldwide pandemic is we, as humans, have no underlying immunity to this relatively new type of flu virus* (June 26, 2006, H4537). 2) Prpers +(as)+Nprop – «особовий займенник + (сполучник as) + іменник (власна назва) (+ факультативні поширювальні слова)». Напр.: *Mr. McDermott: We, the Congress, must listen to those moderate secular leaders in Iraq* (November 14, 2006, H8615). 3) Prpers +(as)+Prindef – «особовий займенник + (сполучник as) + неозначений займенник + поширювальні слова». Напр.: *Mr. Hastings: Mr. Speaker, as someone who represents a district which depends greatly upon three major international ports for economic activity, I take issue with the majority's not allowing this amendment being considered today* (May 3, 2006, H2059).

У процесі аналізу встановлено, що найбільш часто вживані апозитивні конструкції, створені за моделлю Prpers +(as)+Ncom, які становлять 84 % фактичного матеріалу. Значно меншою кількістю прикладів представлені апозитивні моделі Prpers +(as)+Nprop й Prpers +(as)+Prindef, що становлять 10 % й 3 % відповідно. Названі АК мають одну загальну особливість: у кожній з них слово-корелят виражено особовим займенником, що виконує в реченні функцію синтаксичного суб'єкта й одночасно позначає суб'єкт самоідентифікувального судження.

Зауважимо, що при аналізі засобів вербалізації самоідентифікувального судження обставина має особливе значення, оскільки свідчить про вибір адресантом різних номінативних стратегій для реалізації тієї або іншої дискурсивної стратегії. В умовах парламентських дебатів займенник першої особи однини однозначно реферує до мовця як носія дії, стану, ознаки, вказує на людину певного віку, статі, раси, зовнішності, політичних поглядів, що у той же час є суб'єктом самоідентифікації. Тому значення займенника I, що виступає в ролі граматично домінуючого слова, варто визнати більш конкретним, ніж значення загального іменника, що функціонує у функції апозитива. Апозитив у цьому випадку виконує пояснювальну функцію Напр.: *Ms. G. Brown-Waite: As a Member from Florida, I am extremely conscious of the Nation's vulnerability in this area* (May 3, 2006, H2063). На відміну від займенника I займенник *we* має менш чіткий референтний зв'язок [11, с. 329] і позначає автора висловлення, як невизначену особу [1, с. 12]. Це свідчить про те, що значення займенника *we* більш абстрактне, ніж значення загального іменника, який виконує функцію апозитива. Отже, значення апозитива є уточнювальним. Напр.: *Mr. Specter: We Republicans are threatening to employ the constitutional or nuclear option to require only a majority vote to end judicial fi libusters* (May 18, 2005, S5379).

Лексична семантика непоширених і поширених апозитивів також впливає на значення АК. непоширений апозитив «виражає лексичне значення синтетично, за допомогою одного слова», а поширений апозитив – аналітично, за допомогою декількох лексем [7, с. 47]. В аналізованому матеріалі було виявлено іменники декількох тематичних класів: функціональні імена (senator), релятивні імена (father), назви осіб за національністю (Americans), назви осіб за певними політичними й релігійними поглядами (Republican(s); Catholic). Функціональні імена називають особа за функціями, що вони виконують. Сюди відносять назви професій і посад [8, с. 100], а також найменування осіб за родом занять, безвідносно до професійної діяльності або за характерними для них діями, станам [7, с. 44]. Функціональні іменники в аналізованому матеріалі доцільно представити у вигляді семантичних підкласів, відповідно до класифікації Н. О. Кобринної [4, с. 14]. До них відносять: 1) злічувальні конкретні іменники: chairman, co-chair, doctor, leader, member, nurse, physician, player, psychiatrist, senator; 2) збірні іменники, які позначають живі істоти: body, administration, government, military. За допомогою поширювальних

слів апозитива на перший план може висуватися його пояснювальне значення. Ми погоджуємося з думкою Ю. А. Чумакової про те, що пояснювальне значення апозитива реалізується, коли залежні від апозитива слова містять якісну характеристику особи з функціональної сторони. Напр.: *Ms. E. B. Johnson: As a trained, educated, degreed nurse myself, I can tell Members fi rsthand that in certain critical fi elds of medicine the professional community has come up with a national standard of training in order to get everybody on the same page because it is often important that nurses and physicians go from one end of the country to another when needed, just as fi remen and policemen do, but they need Anпозитивна конструкція як засіб вираження самоідентифікуючого судження to have a specific body of knowledge when they get there* (May 18, 2005, H3481). Квантитативний аналіз досліджуваного емпіричного матеріалу показав, що функціональними іменниками виражено 64 % апозитивів.

Аналіз семантичних відношень між членами АК, створеної за моделлю $P_{\text{preps}} + (\text{as}) + N_{\text{com}}$, виявилось, що в більшості випадків (59 %) апозитив виконує пояснювальну функцію, трохи рідше – уточнювальну (41 %).

Таким чином, ми можемо спостерігати кореляцію між позицією сполучникового апозитива і його причинним значенням: значення причини сполучниковий апозитив набуває переважно в препозиції до слова-корелята. Разом з тим простежується очевидний взаємозв'язок між позицією апозитива, як сполучникового, так і безсполучникового, і характером зв'язку двох складових апозитивної конструкції. Цей взаємозв'язок полягає в тому, що препозитивному апозитиву властива функція, що пояснює, а постпозитивному – уточнювальна.

Література:

1. Абрамов Б. А. Понятийная категория коммуникативных ролей (грамматическое лицо) / Б. А. Абрамов // ИЯШ. – 1986. – № 6. – С. 12–16.
2. Бородина Т. А. Выбор номинативных стратегий при вербализации самоидентификации личности как переводческая проблема / Т. А. Бородина // Социокультурные проблемы перевода. – Вып. 6. – Воронеж : ВГУ, 2004. – С. 44–50.
3. Гуляева Э. А. Обособленные апозитивные конструкции в современном французском языке: учебное пособие / Э. Я. Гуляева; Днепропетр. гос. ун-т им. 300-летия воссоединения Украины с Россией. – Днепропетровск : ДГУ, 1978. – 122 с.
4. Кобрин Н. А. Теоретическая грамматика современного английского языка: Учеб. пособие / Н. А. Кобрин, Н. Н. Болдырев, А. А. Худяков. – М. : Высшая школа, 2007. – 368 с.
5. Малкина Н. М. Взаимосвязь и взаимозависимость синтаксиса и семантики: на материале французского апозитивного словосочетания / Н. М. Малкина. – Воронеж : Изд-во Воронежского ун-та, 1980. – 147 с.
6. Прияткина А. Ф. Союз «как» в значении в «качественности» / А. Ф. Прияткина – Владивосток : Дальневост. ГУ, 1975. – 199 с.
7. Чумакова Ю. А. Семантическая структура приложений в русском языке. Дис. ... канд. филол. наук / Ю. А. Чумакова. – Елец, 2001. – 209 с.
8. Шмелев А. Д. Определенность – неопределенность в названиях лиц в русском языке. – Дис. ... канд. филол. наук / А. Д. Шмелев. – М., 1984. – 219 с.
9. Francis W. N. The structure of American English / W. N. Francis. – New York : Ronald, 1958. – 614 p.
10. Fries C. C. The structure of English / C. C. Fries. – New York : Harcourt, 1952. – 350 p.
11. Longman grammar of spoken and written English / Douglas Biber [et al.]; Forew. by Randolph Quirk. – Harlow : Longman, 2004. – 1204 p.
12. Meyer Ch. F. Apposition in contemporary English / Ch. F. Meyer. – Cambridge; N.Y. : Cambridge University Press (Studies in English Language / Ed. by Sidney Greenbaum et al.), 1992. – 196 p.
13. Джерело фактичного матеріалу: www.gpoaccess.gov/crecord/

УДК 811.161.2'367.623

Д. В. Рязанцева,

Харківський національний автомобільно-дорожній університет, м. Харків

АКТУАЛІЗОВАНІ ПРИКМЕТНИКОВІ ФОРМИ ЯК ЗАСОБИ ВИРАЖЕННЯ ОЦІНКИ В НАУКОВОМУ СТИЛІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

У статті розглядаються актуалізовані прикметникові форми як засоби вираження оцінки в науковому стилі української мови. Увага акцентується на комунікативно-прагматичному аспекті досліджуваних явищ, аналізується прагматичний заряд граматичних категорій прикметника української мови.

Ключові слова: прикметник, науковий стиль, прагматика, оцінка, українська мова.

THE ACTUALIZED FORMS OF THE ADJECTIVES AS A MEANS OF EXPRESSION OF THE ASSESSMENT IN A SCIENTIFIC STYLE OF THE UKRAINIAN LANGUAGE

The article considers actualized forms of the adjectives as a means of expression of the assessment in a scientific style of the Ukrainian language. Anthropocentric direction of modern linguistic studies and the lack of the complete representation of the evaluation category form the need to continue developing related to it problems. The nature of the evaluation category expressed by words of different parts of speech and grammatical units functions as a means of expression of estimation values based on their pragmatic characteristics stays almost non-explored problem in the pragmalinguistic aspect. These factors determine the relevance of the research, thus the attention in the article is focused on communicative-pragmatic aspect of the studied phenomena, as well as the pragmatic charge of the grammatical categories of adjective of Ukrainian languages used in scientific style is analyzed. The relevance of the study is also caused by the fact that the assessment semantics of adjectives belongs to the neglected aspect of axiological research, despite the fact that the adjective occupies a central place among the means of the expression of evaluation. The examples given in the article show a breach in the functioning of the adjective in the modern Ukrainian language scientific style – formation of the forms of comparative, superlative and relative from the grammatical category of relative adjectives. Synthetic forms of the comparison are not typical for scientific style, they are used likely to attract the attention of the reader, or for the selection of important from the point of view of the author messages of facts, and therefore their evaluation.

Key words: the adjective, scientific style, pragmatics, assessment, Ukrainian language.

АКТУАЛИЗОВАННЫЕ ФОРМЫ ИМЕНИ ПРИЛАГАТЕЛЬНОГО КАК СРЕДСТВА ВЫРАЖЕНИЯ ОЦЕНКИ В НАУЧНОМ СТИЛЕ УКРАИНСКОГО ЯЗЫКА

В данной статье рассматриваются актуализированные формы имени прилагательного как средства выражения оценки в научном стиле украинского языка. Внимание акцентируется на коммуникативно-прагматическом аспекте исследуемых явлений, анализируется прагматический заряд грамматических категорий имени прилагательного в украинском языке.

Ключевые слова: имя прилагательное, научный стиль, прагматика, оценка, украинский язык.